

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

19 listopada 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Mariusz Łodko (przewodniczący)

SSN Adam Doliwa (sprawozdawca)

SSN Piotr Telusiewicz

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 19 listopada 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej A.C. i M.C. oraz skargi kasacyjnej Banku w W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie

z 14 czerwca 2021 r., I ACa 482/22,

w sprawie z powództwa A.C. i M.C.

przeciwko Bankowi w W.

o ustalenie nieważności umowy i o zapłatę, ewentualnie o ustalenie

bezskuteczności postanowień umowy i o zapłatę,

1. uchyła zaskarżony wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie w punkcie III (trzecim) w zakresie, w jakim oddalono apelację powodów co do roszczenia o zapłatę odsetek ustawowych za opóźnienie od zasądzonych kwot, tj. od kwoty 98 752,99 zł za okres od dnia wniesienia pozwu do dnia 2 czerwca 2022 r., a od kwoty 51 277,93 CHF za okres od dnia 29 września 2020 r. do dnia 2 czerwca 2022 r. i w tym zakresie przekazuje sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego;

2. oddala skargę kasacyjną pozwanego;

3. zasądza od pozwanego na rzecz każdego z powodów 2700 (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

Adam Doliwa Mariusz Łodko Piotr Telusiewicz

(P.H.)

UZASADNIENIE

A.C. i M.C. w ostatecznie sprecyzowanym powództwie wnieśli o ustalenie nieważności umowy kredytu hipotecznego zawartej 24 czerwca 2008 r. z poprzednikiem prawnym pozwanego Bankiem S.A. oraz zasądzenie od Banku z siedzibą w W. kwoty 242 607 zł, ewentualnie kwot 98 752,99 zł i 38 538,02 CHF tytułem zwrotu, jako nienależnego świadczenia, rat kapitałowo-odsetkowych spłaconych przez nich w wykonaniu nieważnej umowy kredytu, w okresie od dnia 24 czerwca 2008 r. do kwietnia 2018 roku wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty, oraz kwoty 12 750,28 CHF, z tego samego tytułu, jaką wpłacili pozwanemu w okresie od maja 2018 r. do marca 2020 r. z odsetkami ustawowymi liczonymi od dnia 29 września 2020 r. do dnia zapłaty wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od 4 września 2019 r. do dnia zapłaty.

Wyrokiem z 8 lutego 2022 r. Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił powództwo (pkt I) i rozstrzygnął o kosztach procesu (pkt II).

Wyrokiem z 14 czerwca 2022 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie, po rozpoznaniu apelacji powodów zmienił zaskarżony wyrok częściowo w punkcie pierwszym i w całości w punkcie drugim w ten sposób, że: ustalił nieważność umowy kredytu hipotecznego, oznaczonej numerem [...], zawartej dnia 24 czerwca 2008 roku pomiędzy A.C. i M.C. a Bankiem Spółką Akcyjną z siedzibą w W. (pkt II ppkt 1); zasądził od Banku z siedzibą w W. na rzecz A.C. i M.C. kwoty: 98 752,99 zł i 51 277,93 CHF wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 3 czerwca 2022 r.

roku do dnia zapłaty (pkt II ppkt 2); oddalił apelację w pozostałym zakresie (pkt III) oraz rozstrzygnął o kosztach postępowania odwoławczego (pkt IV).

Sąd Apelacyjny podzielił w pełni ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Okręgowy i przyjął je za własne. Zgodnie z tymi ustaleniami 25 czerwca 2008 r. A.C. i M.C. zawarli z Bankiem S.A. z siedzibą w W. (prowadzącym działalność pod nazwą „bank”, będącym poprzednikiem prawnym pozwanego), umowę nr [...] o kredyt hipoteczny indeksowany do waluty obcej CHF w celu zakupu domu na rynku wtórnym. Kwota udzielonego kredytu wynosiła 450 000 zł. Okres kredytowania został określony na 468 miesięcy.

Kwota kredytu miała zostać wypłacona jednorazowo w złotych polskich, według kursu nie niższego niż kurs kupna zgodnie z Tabelą kursów walut obcych, obowiązującą w momencie wypłaty środków z kredytu, na rachunek wskazany przez powodów.

Raty kredytu podlegające spłacie wyrażone były w walucie obcej i w dniu wymagalności raty kredytu miały być pobierane z rachunku bankowego kredytobiorcy, według kursu sprzedaży zgodnie z Tabelą obowiązującą w kredytującym banku na koniec dnia roboczego poprzedzającego dzień wymagalności raty spłaty kredytu.

4 maja 2012 r. strony zawarły aneks nr 1 do umowy, zgodnie z którym zmieniono sposób spłaty kredytu indeksowanego do waluty obcej CHF.

5 kwietnia 2018 r. powodowie skierowali do pozwanego banku reklamację, w której podnieśli nieważność umowy, jak również zastosowanie postanowień sprzecznych z dobrymi obyczajami, prowadzących do rażącego naruszenia interesów powodów (klausul niedozwolonych). Kredytobiorcy wezwali bank do zwrotu, w terminie 14 dni, wszelkich kwot stanowiących nadpłacone przez nich raty w związku z nieuprawnionym waloryzowaniem (indeksowaniem) rat kredytu do franka szwajcarskiego oraz kwoty pobranej od powodów w związku z podwyższeniem marży o 1,20 p.p. do czasu ustanowienia wszystkich zabezpieczeń. W piśmie z 19 kwietnia 2018 r. pozwany bank odmówił uwzględnienia reklamacji, powołując się m.in. na dobrowolne zawarcie umowy i akceptację jej wszystkich warunków przez kredytobiorców, a zarzuty i roszczenia przedstawione

przez nich w reklamacji są pozbawione podstaw faktycznych i prawnych, wobec czego nie mogą zostać uwzględnione przez bank, a umowa jest ważna i powinna być wykonywana przez strony.

Od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie skargę kasacyjną wywiodły obie strony.

Powodowie zaskarżyli orzeczenie w części, tj. w pkt III – w zakresie oddalającym apelację powodów co do roszczenia o zapłatę odsetek ustawowych za opóźnienie od zasądzonych w wyroku kwot, tj. od kwoty 98 752,99 zł za okres od dnia wniesienia pozwu do dnia 2 czerwca 2022 r., a od kwoty 51 277,93 CHF za okres od dnia 29 września 2020 r. do dnia 2 czerwca 2022 r. Zaskarżonemu orzeczeniu zarzucili naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.: art. 58 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 353¹ k.c.; art. 385¹ k.c.; art. 455 k.c.; art. 481 § 1 k.c.

Skarżący wnieśli o uchylenie zaskarżonego wyroku w zaskarżonym zakresie i orzeczenie co do istoty sprawy.

Pozwany bank zaskarżył orzeczenie w części, tj. w pkt II i IV wyroku. Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.: art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 4 ust. 2 Dyrektywy Rady 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich; art. 385¹ § 1 i 2 k.c.; art. 69 ust. 3 Prawa bankowego; art. 65 k.c. i art. 358 § 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13; art. 385² k.c.; art. 189 k.p.c.; art. 496 k.c. i 497 k.c.; art. 455 w zw. z art. 481 § 1 k.c.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w zaskarżonym zakresie i orzeczenie co do istoty sprawy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty skargi kasacyjnej powodów okazały się trafne i zasługujące na uwzględnienie, zaś skarga kasacyjna pozwanego była bezzasadna.

W judykaturze Sądu Najwyższego utrwalony jest pogląd, że interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c. należy oceniać elastycznie, z uwzględnieniem celowościowej wykładni przepisu, konkretnych okoliczności danej sprawy, szeroko pojmowanego dostępu do sądów i tego, czy w drodze innego powództwa

(powództwa o świadczenie) strona może uzyskać pełną ochronę (zob. wyroki SN: z 9 lutego 2012 r., III CSK 181/11; z 17 kwietnia 2015 r., III CSK 226/14; z 23 marca 2018 r., II CSK 371/17; z 26 maja 2021 r., II CSKP 64/21; z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22; z 19 listopada 2024 r., II CSKP 881/23). Ocena istnienia interesu prawnego musi uwzględniać, czy wynik postępowania doprowadzi do usunięcia niejasności i wątpliwości co do danego stosunku prawnego, i czy definitywnie zakończy spór na wszystkich płaszczyznach tego stosunku lub mu zapobiegnie. Interes prawny wyrażający się w osiągnięciu konkretnych skutków prawnych w zakresie usunięcia niepewności sytuacji prawnej powoda musi być analizowany przy założeniu uzyskania orzeczenia pozytywnego oraz przy analizie, czy w razie wyroku negatywnego może on osiągnąć tożsamy skutek w zakresie ochrony swej sfery prawnej na innej drodze, za pomocą wniesienia powództwa na innej podstawie prawnej (zob. np. wyrok SN z 28 lipca 2023 r., II CSKP 611/22).

Chybiony był zarzut naruszenia art. 189 k.p.c. opierający się na twierdzeniu, że powodowi nie przysługuje interes prawny w żądaniu ustalenia. Dopiero ostateczne rozstrzygnięcie w zakresie powództwa o ustalenie nieistnienia stosunku prawnego z umowy kredytu usunęło stan niepewności powodów co do zasadności uiszczania rat, których termin wymagalności jeszcze nie nastąpił, i sposobu rozliczenia umowy. Wyrok odnoszący się jedynie do roszczenia dotyczącego zapłaty nie zakończyłby w definitywny sposób powstałego między stronami sporu. Kwestia wzajemnego rozliczenia jest bowiem konsekwencją stwierdzenia nieważności umowy. Zatem wyłącznie wyrok ustalający nieistnienie stosunku prawnego jest w stanie usunąć w sposób kompletny stan niepewności funkcjonujący między stronami. Oznacza to, że nie jest wykluczone dochodzenie równocześnie zapłaty związanej z nieważnością umowy, jak i ustalenia nieistnienia stosunku prawnego kreowanego tą umową; o dopuszczalności takiego połączenia decydują właściwości konkretnego stosunku prawnego.

Z wiążącego Sądu Najwyższego stanu faktycznego wynika, że strony zawarły umowę kredytu denominowanego kursem CHF. Według Sądów *meriti* postanowienia dotyczące przeliczenia kwoty kredytu i spłat na CHF są abuzywne, bez nich umowa nie może funkcjonować, a to prowadzi do wniosku o jej nieważności. Skarżąca

podważa to stanowisko, formułując zarzuty, które już wielokrotnie były przedmiotem orzeczniczej analizy.

Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym skargę kasacyjną podziela poglądy judykatury, w których wielokrotnie już wyjaśniono, że określenie wysokości należności obciążającej kredytobiorcę z odwołaniem do tabel kursowych ustalanych jednostronnie przez bank, bez wskazania obiektywnych kryteriów oznaczania kursu waluty jest nietransparentne, pozostawia pole do arbitralnego działania banku i obciąża kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równorzędność stron umowy kredytu (zob. np. wyroki SN: z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 48; z 13 października 2022 r., II CSKP 864/22, OSNC 2023, nr 5, poz. 50). Takie postanowienia umowne, kształtując prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszają jego interesy, są przez to niedozwolone i nie wiążą konsumenta (art. 385¹ k.c.; zob. też wyroki SN: z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22; z 27 maja 2022 r., II CSKP 314/22; z 9 września 2022 r., II CSKP 794/22; z 28 października 2022 r., II CSKP 902/22). Postanowienia te należy uznać za niedozwolone niezależnie od tego, czy swoboda banku w ustaleniu kursu jest pełna, czy też w jakiś sposób ograniczona, np. w razie wprowadzenia możliwych maksymalnych odchyleń od kursu ustalanego z wykorzystaniem obiektywnych kryteriów.

Sąd drugiej instancji prawidłowo ocenił jako niedozwolone klauzule przeliczeniowe zawarte w umowie stron, pozwalające pozwanemu bankowi na arbitralne (dowolne) ustalanie kursu walutowego stanowiącego podstawę do określenia wysokości udostępnionej powodowi kwoty kredytu i wysokości poszczególnych rat. Umowa łącząca strony nie limitowała swobody pozwanego w ustalaniu kursu waluty, zatem nie tworzyła realnego instrumentu chroniącego powodów przed ryzykiem arbitralności i nadużyć ze strony banku. Odwołanie w umowie do kursu ustalanego jednostronnie przez bank – bez wskazania zasad jego obliczania – umożliwiało mu oddziaływanie na wysokość zadłużenia kredytobiorców.

Należy też zauważyć, że wykładnia art. 385¹ § 1 k.c., w kontekście pojęcia „głównych świadczeń stron”, w aktualnej judykaturze Sądu Najwyższego nie budzi

wątpliwości. Klauzule przeliczeniowe zastrzeżone w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego do waluty obcej wyroku określają główne świadczenie kredytobiorcy (zob. m.in. wyroki SN: z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18; z 30 września 2020 r., I CSK 556/18; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22). W orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej podkreśla się również, że za postanowienia umowne mieszczące się w pojęciu głównego przedmiotu umowy w rozumieniu art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 należy uważać te, które określają podstawowe świadczenia w ramach danej umowy i które z tego względu charakteryzują tę umowę (zob. wyroki TSUE: z 30 kwietnia 2014 r., C-26/13, Árpád Kásler i Hajnalka Káslerné Rábai przeciwko OTP Jelzálogbank Zrt, pkt 49-50; z 26 lutego 2015 r., C-143/13, Bogdan Matei i Ioana Ofelia Matei przeciwko SC Volksbank România SA, pkt 54; z 23 kwietnia 2015 r., C-96/14, Jean-Claude Van Hove przeciwko CNP Assurances SA, pkt 33, i z 20 września 2017 r., C-186/16, Ruxandra Paula Andricu i in. przeciwko Banca Românească SA, pkt 35). Za takie uznawane są klauzule indeksacyjne lub denominacyjne (waloryzacyjne), jak i postanowienia odnoszące się do ustalonego w walucie obcej mechanizmu waloryzacji świadczeń (określane niekiedy jako „klauzule ryzyka walutowego”), które wiążą się z obciążeniem kredytobiorcy – konsumenta ryzykiem zmiany kursu waluty i związanym z tym ryzykiem zwiększenia kosztu kredytu (zob. wyroki TSUE: z 20 września 2017 r., C-186/16, Andricu i in., pkt 37; z 20 września 2018 r., C-51/17, OTP Bank i OTP Faktoring, pkt 68; z 14 marca 2019 r., C-118/17, Dunai, pkt 48; z 3 października 2019 r., C-260/18, Dziubak, pkt 44).

Wobec powyższego zarzuty naruszenia przez Sąd drugiej instancji art. 65 k.c., art. 385¹ § 1 k.c. oraz art. 1 ust. 2 w zw. z art. 4 ust. 1 i ust. 2 i art. 6 ust. 1 i ust. 2 dyrektywy 93/13 w zw. z art. 385¹ § 1 k.c. okazały się bezzasadne.

Konsekwencją stwierdzenia, że dane postanowienie umowne ma charakter niedozwolony w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., jest działająca *ex lege* sankcja bezskuteczności niedozwolonego postanowienia, połączona z przewidzianą w art. 385¹ § 2 k.c. zasadą związania stron umową w pozostałym zakresie (zob. m.in. uchwałę SN z 29 czerwca 2007 r., III CZP 62/07, OSNC 2008, nr 7-8, poz. 87,

oraz uchwałę składu siedmiu sędziów SN z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56, a także m.in. wyroki SN: z 30 maja 2014 r., III CSK 204/13; z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17; z 8 lutego 2023 r., II CSKP 978/22). Uznanie bowiem, że postanowienia dotyczące przeliczania kwoty kredytu i uiszczanych spłat na walutę obcą są niedozwolonymi postanowieniami umownymi oznacza, że zgodnie z art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c. nie wiążą one kredytobiorców. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej wyjaśnił, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, iż warunek umowny uznany za nieuczciwy należy co do zasady uznać za nigdy nieistniejący, tak, by nie wywoływał on skutków wobec konsumenta. W związku z tym sądowe stwierdzenie nieuczciwego charakteru takiego warunku powinno mieć z reguły skutek w postaci „przywrócenia” sytuacji prawnej i faktycznej konsumenta, w jakiej znajdowałby się on w braku tego warunku (zob. wyrok TSUE z 21 grudnia 2016 r., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, Francisco Gutiérrez Naranjo i Ana María Palacios Martínez przeciwko Cajasur Banco i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA (BBVA), pkt 61-62).

W uchwale składu całej Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, OSNC 2024, nr 12, poz. 118, rozstrzygnięto, że w razie niemożności ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie. Sąd Najwyższy przyjął, że w razie uznania, iż postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów. Z uwagi na to chybiony jest zarzut, że wykonanie umowy bez klauzul przeliczeniowych jest możliwe poprzez wypełnienie powstałych w niej luk po usunięciu abuzywnych postanowień m.in. przez odwołanie się do art. 358 § 2 k.c., który jest przepisem o charakterze ogólnym, a nie dyspozytywnym. Ponadto przepis ten wszedł w życie 24 stycznia 2009 r. i nie ma zastosowania do umowy zawartej w 2007 r. (zob. też wyroki SN: z 23 maja 2023 r., II CSKP 973/22; z 26 kwietnia 2022 r., II CSKP 550/22; z 28 kwietnia 2022 r., II CSKP 40/22). Nie jest również możliwe wypełnienie powstałych w umowie luk po usunięciu z niej abuzywnej klauzuli

waloryzacyjnej przez odwołanie się do art. 56 k.c., art. 65 k.c., art. 354 k.c. czy przepisów prawa wekslowego (zob. wyroki SN: z 14 czerwca 2023 r., II CSKP 254/22; z 18 kwietnia 2023 r., II CSKP 1511/22, i z 4 czerwca 2024 r., II CSKP 1213/22).

Wejście w życie w 2011 r. tzw. ustawy antyspreadowej także nie wpłynęło na ocenę abuzywności postanowień we wcześniej zawartych umowach kredytu oraz ich konsekwencji dla bytu tych umów (zob. np. wyroki SN: z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, i z 30 października 2024 r., II CSKP 1939/22). W szczególności ocena, czy postanowienie umowne jest niedozwolone, dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy (zob. uchwałę składu siedmiu sędziów SN z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2), a łącząca strony umowy została zawarta w 2007 r. Celem wprowadzenia w 2011 r. ust. 3 do art. 69 pr.bank. było wyeliminowanie tzw. spreadów bankowych, a nie zmiana istoty umowy kredytu, w wyniku czego kredytobiorcy posiadający umowy o kredyt denominowany lub indeksowany do waluty obcej uzyskali możliwość dokonywania spłat rat kredytu w tej walucie. Innymi słowy, nie doszło do przekształcenia takiej umowy w umowę o kredyt walutowy (zob. wyrok SN z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22).

Powołane w skardze kasacyjnej zarzuty naruszenia art 385¹ § 1 w zw. z § 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, art. 358 k.c., art. 56 k.c. oraz art. 1 pkt 1 lit. a) w zw. z art. 4 ustawy antyspreadowej z 29 lipca 2011 r. nie zasługiwały zatem na uwzględnienie.

W ocenie Sądu Najwyższego nie jest również uzasadniony zarzut skargi wskazujący na możliwość wypełnienia luki w umowie, powstałej na skutek usunięcia z niej klauzuli przeliczeniowej (art. 385¹ § 1 k.c.), przez odwołanie się do mechanizmu ustalania kursu walutowego przewidzianego w art. 358 § 2 k.c., tj. przyjęcia na potrzeby wyliczeń średniego kursu franka szwajcarskiego w NBP. W kwestii ewentualnego stosowania przepisów prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym, w celu zastąpienia wyeliminowanych z umowy postanowień abuzywnych, należy odwołać się do punktu 1. uchwały całego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22 (OSNC 2024, nr 12, poz. 118), w myśl którego w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu

indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, iż miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów. W tym kontekście zasadne jest również odwołanie się do wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 26 marca 2019 r., C-70/17, Abanca Corporación Bancaria SA przeciwko Albertowi Garcíi Salamance Santosowi i Bankia SA przeciwko Alfonsowi Antoniowi Lau Mendozie i Verónice Yulianie Rodríguez Ramírez, w którym wykluczono, aby sąd krajowy mógł zmieniać treść nieuczciwych warunków zawartych w umowach (pkt 54). Oznacza to, że nieuprawnione jest zastąpienie przez sąd postanowień niedozwolonych innymi, gdyż prowadziłoby to w istocie do zmiany treści łączącej strony umowy. Możliwość takiej zmiany umowy przez sąd stoi w sprzeczności z celami prewencyjnymi dyrektywy 93/13, gdyż przedsiębiorcy wiedzieliby, że nawet w razie zastosowania klauzuli niedozwolonej umowa zostanie skorygowana przez sąd w sposób możliwie najpełniej odpowiadający ich woli, a jednocześnie dopuszczalny w świetle przepisów o niedozwolonych postanowieniach umownych (zob. też wyrok TSUE z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, I.W. i R.W. przeciwko Bankowi B. S.A., pkt 68). W związku z tym należy stwierdzić, że nie jest dopuszczalne zastosowanie przepisów o charakterze dyspozytywnym w celu zastąpienia wyeliminowanych z umowy postanowień abuzywnych.

Warto podkreślić, że wyeliminowanie abuzywnych klauzul przeliczeniowych nie prowadzi do utrzymania w mocy umowy kredytu indeksowanego kursem CHF, jako kredytu złotowego, oprocentowanego według stawki LIBOR (zob. wyroki SN: z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22; z 13 kwietnia 2022 r., II CSKP 15/22; z 26 kwietnia 2022 r., II CSKP 550/22; z 10 maja 2022 r., II CSKP 694/22; z 20 maja 2022 r., II CSKP 796/22; z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 875/22; z 30 maja 2023 r., II CSKP 1536/22; z 22 czerwca 2023 r., II CSKP 1484/22, por. jednak odmiennie wyroki SN: z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22; z 1 czerwca 2022 r., II CSKP 364/22; z 18 sierpnia 2022 r., II CSKP 387/22; z 28 września 2022 r., II CSKP 412/22; z 23 listopada 2022 r., II CSKP 923/22; z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 272/22).

Sąd Najwyższy wyjaśnił w uchwale z 19 czerwca 2024 r. (III CZP 31/23, OSNC 2025, Nr 3, poz. 25), że prawo zatrzymania (art. 496 k.c.) nie przysługuje stronie, która może potrącić swoją wierzytelność z wierzytelności drugiej strony. Również w uchwale z 5 marca 2025 r. (III CZP 37/24) Sąd Najwyższy przyjął, że w razie dochodzenia od banku zwrotu świadczenia spełnionego na podstawie umowy kredytu, która okazała się niewiążąca, bankowi nie przysługuje prawo zatrzymania na podstawie art. 496 w zw. z art. 497 k.c. Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym skargę kasacyjną w całości podzieliła oba te poglądy, nie aprobuując poglądu przeciwnego, wyrażonego np. w uchwale Sądu Najwyższego z 16 lutego 2021 r., III CZP 11/20, OSNC 2021, Nr 6, poz. 40; z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, Nr 9, poz. 56; z 28 lutego 2025 r., III CZP 126/22. Zarzut naruszenia art. 496 w zw. z art. 497 k.c. okazał się również chybiony.

W uchwale całego składu Izby Cywilnej z 25 kwietnia 2024 r. (III CZP 25/22) wyjaśniono, że jeżeli w wykonaniu umowy kredytu, która nie wiąże z powodu niedozwolonego charakteru jej postanowień, bank wypłacił kredytobiorcy całość lub część kwoty kredytu, a kredytobiorca dokonywał spłat kredytu, powstają samodzielne roszczenia o zwrot nienależnego świadczenia na rzecz każdej ze stron (tzw. teoria dwóch kondykcji). W takim przypadku konsumentowi należą się odsetki na zasadach ogólnych.

Zgodnie z wyrokiem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 15 czerwca 2023 r. (C-520/21, Bank Millennium S.A.) art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że nie stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą konsument ma prawo żądać od instytucji kredytowej rekompensaty wykraczającej poza zwrot miesięcznych rat i kosztów zapłaconych z tytułu wykonania tej umowy oraz poza zapłatę ustawowych odsetek za zwłokę od dnia wezwania do zapłaty, pod warunkiem poszanowania celów dyrektywy 93/13 i zasady proporcjonalności.

Trybunał zwrócił również uwagę, że w braku wykładni przyjętej przez Sąd Najwyższy w uchwale składu 7 sędziów – zasadzie prawnej z 7 maja 2021 r. (III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56) konsumentowi należne byłyby odsetki za opóźnienie II CSKP 296/24 9 od upływu terminu wyznaczonego przedsiębiorcy na wykonanie

zobowiązania, po otrzymaniu przez niego stosownego wniosku konsumenta, do chwili podniesienia zarzutu zatrzymania. Z tej uchwały wynika, że przedsiębiorca nie znajduje się w sytuacji opóźnienia w wykonaniu, zanim umowa kredytu hipotecznego stanie się trwale bezskuteczna, a więc konsument traci prawo do części lub całości odsetek za opóźnienie, co dodatkowo pogarsza jego sytuację prawną i finansową. Skuteczność ochrony przyznanej konsumentom przez dyrektywę 93/13 byłaby jednak zagrożona, gdyby konsumenci ci, powołując się na prawa, które wywodzą z tej dyrektywy, byli narażeni na ryzyko nieotrzymania odsetek za opóźnienie od kwot, które powinny im zostać zwrócone ze względu na nieważność takiej umowy od momentu upływu terminu nałożonego na przedsiębiorcę do wykonania świadczenia, po tym jak przedsiębiorca ten otrzyma wezwanie do zwrotu tych kwot.

Zastosowanie znajduje również powołany wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 14 grudnia 2023 r., C-28/22, w którym jednoznacznie wykluczono możliwość powołania się przez przedsiębiorcę (bank) w omawianej sytuacji na prawo zatrzymania, jeżeli wykonanie tego prawa skutkowałoby utratą przez konsumenta prawa do uzyskania odsetek za opóźnienie od momentu upływu terminu określonego w wezwaniu do zapłaty (zob. wyrok SN z 30 lipca 2024 r., II CSKP 296/24).

Co do zasady dług z bezpodstawnego wzbogacenia (świadczenia nienależnego) jest długiem bezterminowym. Po upływie terminu spełniającego wymagania niezwłoczności w rozumieniu art. 455 k.c., dłużnik popada w opóźnienie, zaś wierzyciel może żądać odsetek za czas opóźnienia (art. 481 k.c.). Data wymagalności roszczenia konsumenta przeciwko przedsiębiorcy, a więc i data rozpoczęcia biegu odsetek (art. 481 k.c.), nie może być uzależniona od złożenia przez konsumenta oświadczenia w toku postępowania sądowego odnośnie do utrzymania skuteczności umowy zawierającej klauzulę abuzywną. Nie można zatem uznać, że dopiero "upadek" umowy stanowi podstawę do naliczenia odsetek przez konsumenta. Chybione jest zatem twierdzenie, że roszczenie odsetkowe powinno być zasądzone dopiero od daty wyrokowania (zob. postanowienie SN z 29 maja 2025 r., I CSK 885/24; wyrok SN z 30 lipca 2024 r., II CSKP 296/24).

Należy też dostrzec, że kwestia wymagalności roszczenia restytucyjnego kredytobiorcy była już rozważana przez Sąd Najwyższy (zob. uchwałę składu

siedmiu sędziów SN mającą moc zasady prawnej z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21; wyroki SN: z 16 lutego 2021 r., III CZP 11/20; z 9 września 2022 r., II CSKP 794/22, i z 25 maja 2023 r., II CSKP 989/22). W ocenie składu orzekającego Sądu Najwyższego o wymagalności odsetek decyduje wezwanie do zapłaty (art. 481 § 1 k.c. i art. 455 k.c.), a za takie uznać należy doręczenie pozwanemu odpisu pozwu. Powoduje to, iż pozwany pozostaje w opóźnieniu z zapłatą od dnia następującego po dniu doręczenia pozwu.

Sąd Apelacyjny nietrafnie wywiódł, że dopiero złożenie przez powodów oświadczenia na rozprawie przed Sądem odwoławczym 3 czerwca 2022 r. determinowało początkową datę naliczenia odsetek. Zarzut powodów naruszenia art. 455 k.c. był zatem uzasadniony.

Mając powyższe na względzie Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., uchylił wyrok Sądu Apelacyjnego w zaskarżonej części oraz przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oddalił skargę kasacyjną pozwanego. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono zgodnie z art. 98 § 1, 1¹ i 3 k.p.c. w zw. z § 2 pkt 7, § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (tekst jedn. Dz. U. z 2023 r. poz. 1964).

Adam Doliwa

Mariusz Łodko

Piotr Telusiewicz

(P.H.)

[r.g.]